

Innst. 230 S

(2009–2010)

Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen

Dokument 8:62 S (2009–2010)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Sandberg, Solveig Horne, Øyvind Korsberg, Ib Thomsen og Karin S. Woldseth om kvinners/mors informasjonsplikt om barnefar og strafferettslige endringer i barneloven

Til Stortinget

Sammendrag

Forslagsstillerne viser til den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK), som fastslår at det er en menneskerett å kjenne sin mor og far. Forslagsstillerne viser også til at barneloven § 5 gir det offentlige et ansvar for å få fastslått farskap. Offentlig myndighet oppfyller således ifølge forslagsstillerne ikke sin plikt når man ikke sørger for at barn får kjennskap til hvem som er deres far.

Forslagsstillerne foreslår at barneloven endres slik at det inntas bestemmelse om at kvinner pålegges plikt til å gi riktig informasjon om hvem som er, eller kan være, barnefar. Det bør vurderes om unnlattelse til å overholde plikten til å bidra med informasjon skal gi strafferettslig konsekvens.

Forslagsstillerne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre barneloven slik at kvinner gis plikt til å oppgi riktig informasjon om hvem som er, eller kan være, barnefar.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Gunn Karin Gjøl,

Gunn Olsen, Kåre Simensen og Arild Stokkan-Grande, fra Fremskrittspartiet, Solveig Horne, Øyvind Korsberg og Ib Thomsen, fra Høyre, Linda C. Hofstad Helleland og Olemic Thommessen, fra Sosialistisk Venstreparti, Gina Knutson Barstad, fra Senterpartiet, Christina Nilsson Ramsøy, og fra Kristelig Folkeparti, Øyvind Håbrekke, viser til at den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) fastslår at det er en menneskerett å kjenne sin mor og far. Komiteen viser videre til at barneloven § 5 gir det offentlige et ansvar for å få fastslått farskap. Komiteen mener at kvinner har en plikt til å oppgi riktig informasjon om hvem som er, eller kan være, barnefar.

Komiteen vil understreke at kvinnen etter norsk rett har en forklaringsplikt, selv om nektelse av å oppgi potensielle fedres identitet i praksis ikke vil møtes med straffeansvar eller kutt i velferdsytelser. Mor har en forklaringsplikt, og hun blir innkalt til bidragsfogden og informeres om rettsvirkningene av at farskap blir fastslått eller ikke. Komiteen vil imidlertid påpeke at disse rutinene for forklaring bør forbedres, da de i dag åpenbart ikke fungerer godt nok i alle tilfeller.

Komiteen mener at arbeidet med å sikre at kvinner oppgir riktig barnefar, må fortsette, og styrkes. Komiteen viser i den forbindelse til brev fra barne-, likestillings- og inkluderingsminister Audun Lysbakken av 18. mars 2010 (vedlegg), hvor det står:

«Jeg mener likevel at det i forbindelse med oppfølgingen og gjennomføringen av forslagene i Farskapsutvalgets utredning også bør vurderes om rutinene rundt innkalling av mødre kan forbedres slik at kvinner bevisstgjøres om barnets rett til å kjenne sine foreldre.»

Med bakgrunn i dette ber komiteen regjeringen vurdere hvordan man kan bidra til at kvinner velger å gi riktige opplysninger om barnefar, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en vurdering av hvordan intensjonene i forslaget kan ivaretas.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan man kan bidra til at kvinner velger å gi riktige opplysninger om barnefar, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en vurdering av hvordan intensjonen i forslaget kan ivaretas.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at altfor mange barn har ukjent far, og at dagens rutiner er for dårlige når det gjelder å få avklart farship. Disse medlemmer vil understreke hvor viktig det er at barn har rett til å få vite hvem som er deres biologiske opphav. Disse medlemmer viser til at ifølge norsk lov, EMK og FNs barnekonvensjon har alle barn rett til å få vite hvem som er far og mor. Disse medlemmer mener det er viktig å pålegge mødre plikt til å oppgi navnet på barnefar, og mener også det må få konsekvenser for mødre som bevisst lyver om barnefaren.

Disse medlemmer registrerer at komiteens flertall vegrer seg for å innføre konsekvenser ved bevisst unnlatelse av å bidra med informasjon om barnefar. Disse medlemmer mener at slike holdninger ikke viser noen respekt for EMKs bestemmelse om barnets rett til å vite hvem som er ens biologiske opphav. Disse medlemmer vil påpeke at de rutiner og den dialog som man har i dag, åpenbart ikke fungerer godt nok, og at en derfor må vurdere om det skal innføres strafferettslige konsekvenser i tillegg.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre barneloven slik at kvinner gis plikt til å oppgi riktig informasjon om hvem som er eller kan være barnefar.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om det vil være hensiktsmessig med en strafferettslig konsekvens ved bevisst unnlatelse av å overholde plikten til å bidra med informasjon om barnefar.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan man kan bidra til at kvinner velger å gi riktige opplysninger om barnefar, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en vurdering av hvordan intensjonen i forslaget kan ivaretas.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen vurdere om det vil være hensiktsmessig med en strafferettslig konsekvens ved bevisst unnlatelse av å overholde plikten til å bidra med informasjon om barnefar.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre barneloven slik at kvinner gis plikt til å oppgi riktig informasjon om hvem som er eller kan være barnefar.

Komiteens tilråding

Komiteen viser til representantforslaget og til sine merknader og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 8:62 S (2009–2010) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Sandberg, Solveig Horne, Øyvind Korsberg, Ib Thomsen og Karin S. Woldseth om kvinners/mors informasjonsplikt om barnefar og strafferettslige endringer i barneloven – vedlegges protokollen.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 4. mai 2010

Gunn Karin Gjøl

leder

Arild Stokkan-Grande

ordfører

Vedlegg

Brev fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet v/statsråden til familie- og kulturkomiteen, datert 18. mars 2010

Dokument 8:62 S (2009-2010) Representantforslag om kvinners/mors informasjonsplikt om barnefar og strafferettslige endringer i barneloven

Jeg viser til brev fra Familie- og kulturkomiteen 3. mars 2010 vedlagt representant-forslag om å endre barneloven slik at kvinner gis plikt til å oppgi riktig informasjon om hvem som er, eller kan være, barnefar. Det foreslås å vurdere om det bør være straffbart ikke å oppfylle opplysningsplikten.

Det er en allmenn oppslutning om at det er viktig å kjenne sin biologiske opprinnelse. Tidligere var det særlig økonomiske hensyn, som bidragsplikt og arv, som var viktig begrunnelse for å fastsette farskap. I dag legges det større vekt på det psykologiske og følelsesmessige aspektet. Slektskap og identitet henger nøye sammen. Et godt eksempel på identitetens betydning for mennesker er sitatet fra Norsk Psykologforening, som er inntatt i dok: 8-forslaget.

Etter barneloven har det offentlige plikt til å fastsette farskap i tilfeller hvor dette ikke følger av ekteenskap eller er erkjent av faren. Det er bidragsfogden (NAV) som utøver denne plikten. Bidragsfogden tar bare opp sak på eget initiativ når barnet er mindreårig. Det offentlige vil også ta opp sak på vegne av voksne barn i tilfeller hvor det ikke er fastsatt juridisk farskap, men er da avhengig av begjæring fra barnet selv.

Når et barn blir født uten at farskap er etablert, sender sykehuset kopi av fødsels-meldingen til bidragsfogden. Bidragsfogden skal da kalle inn barnets mor med formål å fastsette farskapet. Moren skal informeres om rettsvirkningene av at farskap blir fastslått/ikke fastslått og om gangen i en farskapssak. Det skal videre orienteres om barnelovens regler om foreldreansvar, samvær mv. og om ulike trygdeytelser.

Dersom moren ikke oppgir hvem som kan være far til barnet, skal hun orienteres om at hun ikke *må* oppgi barnets far, men at det offentlige har ansvar for å ta seg av at farskapet blir fastslått, og at farskapet kan bli behandlet videre uavhengig av hennes opplysninger og på grunnlag av andre opplysninger enn hennes. Hun har senere alltid anledning til å gi opplysninger om hvem som kan være barnets far.

Dersom moren bare oppgir menn som blir utelukket ved DNA-test eller hun ikke oppgir noen far til barnet, vil bidragsfogden henlegge farskapssaken. Denne kan imidlertid gjenåpnes dersom det kommer nye opplysninger i saken som kan gjøre det mulig å få fastsatt farskap. Nye opplysninger i saken kan

være at en mann selv melder seg som mulig far, eller at andre gir opplysninger om farskapet.

Gruppen som ikke oppgir far når de blir innkalt til bidragsfogden består av kvinner som ikke ønsker å oppgi barnefar, kvinner som ikke kjenner barnefarens identitet og kvinner som har fått anonym sæddonasjon i utlandet. Det finnes ikke pålitelig statistikk på området. Det vi vet er at dette – alle tre gruppene inkludert – dreier seg om godt under én prosent av de barna som blir født

Jeg legger til grunn at barnelovens regler om farskap oppfyller våre menneskerettslige forpliktelser. Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) art. 8 omhandler retten til respekt for privatliv og familieliv. Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) har behandlet flere klager hvor retten til kunnskap om, eller juridisk anerkjennelse av sitt biologiske opphav, har vært en sentral problemstilling. En hoved-gruppe saker har vært klager fra fedre eller voksne barn som har vært forhindret fra å få prøvet det juridisk fastsatte farskapet. Norge ble i 2007 klaget inn for EMD av en mann som var frikjent for feil ilagt farskap. Klagen ble avvist av domstolen fordi den ikke fant at det hadde funnet sted noen krenkelse av menneskerettskonvensjonen.

I et vedlegg til *NOU 2009: 5 Farskap og annen morskap. Fastsettelse og endring av foreldreskap* er «barns rett til å kjenne sitt opphav og knytte rettslige bånd til primære omsorgspersoner i lys av barnekonvensjonen art. 7» utredet. Førsteamanuensis ved Universitetet i Bergen dr. juris Karl Harald Søvig skriver følgende på side 158:

«Et annet spørsmål er statens plikt til å avklare farskap der hvor moren ikke oppgir noe navn, og hvor heller ingen aktuelle «kandidater» melder seg. Etter norsk rett har kvinnen i slike tilfeller en forklaringsplikt, men nektelse av å oppgi potensielle fedres identitet vil i praksis ikke møtes med straffansvar. En enslig mor som forblir taus om barnets opphav, vil ikke komme i en dårligere situasjon med hensyn til ulike velferdsytelser enn en som oppgir en barnefar. Spørsmålet er om forpliktelsene etter BK art. 7 fordrer at myndighetene benytter sanksjoner for å øke mulighetene for at kvinner oppgir barnefaren. Også her må ulike hensyn avveies, dvs. barnets rett til kjennskap om sitt opphav veid opp mot kvinnens rett til privatliv, nærmere bestemt opplysninger om hennes seksualpartnere. Etter mitt syn er den nåværende rettslige tilnærmingen innenfor rammene av BK art. 7. Eventuelle sanksjoner rettet mot kvinnen – enten sivil- eller strafferettslige – vil kunne lede til at hun forklarer seg, men det finnes få rettslige botemidler

mot dårlig hukommelse, som lett vil kunne bli strategien i slike saker.»

Farskapsutvalget drøfter hvor langt det offentlige plikt til å etablere foreldreskap bør strekke seg, og går inn for å videreføre gjeldende regler om at det offentlige har plikt til å få fastsatt farskap eller medmorskap når dette ikke følger av ekteskap eller erklæring. Denne plikten foreslås utvidet til også å omfatte barn født i utlandet når foreldrene er bosatt i Norge. Det foreslås videre at det offentlige også skal ha plikt til å klarlegge/ fastsette morskap. Departementet arbeider nå med en oppfølging av NOU 2009: 5.

Barnelovens fullstendige betegnelse er «Lov om barn og foreldre», og den regulerer i det vesentligste forhold innad i familien. Denne loven inneholder i dag ingen bestemmelser om straff, og jeg mener man bør være svært varsom med å innføre straffebestemmelser på dette området.

I en del tilfeller kan barn bli født som følge av voldtekt eller incest. Jeg synes det skal respekteres at

kvinner i disse situasjonene ikke vil oppgi hvem som er far til barn de føder. Når kvinner av ulike grunner ikke frivillig vil oppgi hvem som er far, innebærer en farskaps sak en belastning. Jeg mener det er viktig at kvinner som ikke ønsker å oppgi mulige fedre får et reflektert forhold til barnets behov for å kjenne sitt biologiske opphav. Jeg har imidlertid ingen tro på at straffeforfølging av barnets mor vil bidra til at disse sakene oppleves som mindre opprivende for de som er involvert.

Jeg mener likevel at det i forbindelse med oppfølgingen og gjennomføringen av forslagene i Farskapsutvalgets utredning også bør vurderes om rutinene rundt innkalling av mødre kan forbedres slik at kvinner bevisstgjøres om barnets rett til å kjenne sine foreldre. Det bør være et mål at så mange farskap som mulig fastsettes, og at det i disse sakene også bør være overensstemmelse mellom det juridiske og biologiske farskapet.